

แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
Guidelines for Strengthening Cultural Identity through Buddhist Integration
of the Tai Lue ethnic group, Mae Tha District, Lampang Province.

¹พระมหาสหพล ชุมภู, ²ณฤณีย์ ศรีสุข และ³พระครูสุตชยาภรณ์

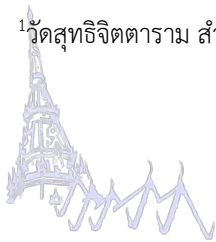
¹Phramaha Sahapon Chumpoo, ²Narunee Srisuk and ³Phrakru Sutthayaporn

¹วัดสุทธจิตตาราม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ^{2,3}วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Wat Suthichittaram, National Office of Buddhism ^{2,3}Lampang Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: Sahapon.li5@gmail.com

Received August 16, 2025; Revised August 28, 2025; Accepted September 8, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการอัตลักษณ์ ทัศนคติทางสังคม และวัฒนธรรม โลกาภิวัตน์ การอยู่ร่วมกัน กลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทลื้อ และบริบทพื้นที่เป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในพื้นที่ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยมีกลุ่มเป้าหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน และสนทนากลุ่มเฉพาะ 6 กลุ่ม โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเทคนิคการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ชาวไทลื้ออพยพจากสิบสองปันนา ประเทศจีน มาตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือของไทย มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นผ่านวิถีชีวิต ความเชื่อ และภาษา ปัจจุบันพวกเขากำลังเผชิญความท้าทายในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านี้สู่คนรุ่นใหม่ โดยมีชุมชนและภาครัฐร่วมมือกันเพื่อการอนุรักษ์

2. ชาวไทลื้อในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมโดยผสมผสานวิถีดั้งเดิม ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษเข้ากับหลักพุทธศาสนา พวกเขาปรับตัวเข้ากับยุคสมัยใหม่ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทำให้สามารถรักษาวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

3. งานวิจัยได้นำเสนอแนวทางบูรณาการวัฒนธรรมไทลื้อดั้งเดิมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมภาษาและชุดแต่งกายในกลุ่มเยาวชน จัดเทศกาลอาหาร ทำการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมไทลื้อแม่ทะ โดยอาศัยหลักธรรม เช่น สังคหวัตถุ 4 และพรวาสนธรรม 4 และการประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: แนวทาง; เสริมสร้างอัตลักษณ์; วัฒนธรรม; พุทธบูรณาการ; กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

Abstract

This research has a qualitative research design using the concepts of identity, social and cultural theories, globalization, coexistence, Tai Lue ethnic groups, and local context as the research framework. The research area is the Tai Lue ethnic group in Mae Tha District, Lampang Province. There are 20 key informant target groups and 6 focus group discussions using a specific key informant selection technique. In-depth interviews are used as the research tool. Content data analysis and descriptive data presentation are presented. The research results found that:

1. Tai Lue migrated from Xishuangbanna, China, to settle in northern Thailand. They possess a distinctive identity through their way of life, beliefs, and language. They currently face challenges in passing this cultural heritage on to the next generation, with community and government cooperation for its preservation.

2. Tai Lue in Mae Tha District, Lampang Province, have strengthened their cultural identity by combining traditional ways of life, beliefs in ancestral spirits, with Buddhist principles. They have adapted to the modern era economically and socially, with support from many sectors. This enables the preservation of culture and peaceful coexistence.

3. The research proposes a sustainable approach to integrating traditional Tai Lue culture with Buddhist principles, focusing on promoting language and clothing among youth, organizing food festivals, and establishing the Mae Tha Tai Lue Cultural Council, based on various principles, such as the Four Sangkhawatthu and the Four Lay Dhammas, and integrating with all sectors.

Keywords: Guidelines; Strengthening Identity; Cultural; Integrated Buddhism; THE TAI LUE Ethnic Group

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ เป็นกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไทที่เคยอาศัยอยู่ที่สิบสองปันนา มณฑลยูนนาน ทางใต้ของประเทศจีน ได้มีการอพยพลงมาสู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย และกลายเป็นกลุ่มไทลื้อขนาดใหญ่ โดยอาศัยอยู่ที่เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงราย และพะเยา กลุ่มไทลื้อสิบสองปันนา มีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมและมีลักษณะร่วมกับกลุ่มไทอื่น ๆ ในปี ค.ศ. 1950 กลุ่มไทลื้อได้มีการอพยพจากสิบสองปันนาไปยังดินแดนต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มตระกูลไททางตอนใต้ เช่น เมืองเชียงตุง แม่สาย ในช่วงปี ค.ศ. 1950-1970 ปัจจุบันสิบสองปันนากลายเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงทำให้วัฒนธรรมไทลื้อถูกนำมาใช้ในธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบดั้งเดิม กลุ่มไทลื้อ

ล้วนเป็นผู้ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาทผสมผสานกับการนับถือผีซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชนไทลื้อ และกลุ่มชนไทอื่น ๆ ภายหลังตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน สถานการณ์ทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ต้องกลายเป็นชนกลุ่มน้อย อักษรไทลื้อได้ถูกสร้างและพัฒนาขึ้นใหม่เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนรู้ อีกทั้งยังไม่มีมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดั้งเดิมโดยอักษรใหม่ ได้ถูกใช้ในพื้นที่ทางสังคม เช่น โรงเรียน หนังสือพิมพ์ ป้ายโฆษณา ในขณะที่อักษรดั้งเดิมกลับได้รับความนิยมลดลง พร้อมกับความเสื่อมของพระพุทธศาสนาในช่วงปลายปี ค.ศ. 1950 โดยการทำลายของรัฐบาลจีน ทำให้การเรียนอักษรเก่า หรือที่รู้จักกันว่าอักษรธรรมเกือบถึงการสูญสิ้น (ชัชฎาวรรณ แก้วทะพยา, 2567)

ในประเทศไทย ชาวไทลื้อได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วภาคเหนือของประเทศไทย ทั้งในอำเภอสะเมิง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่สาย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อำเภอท่าวัน อำเภอปัว อำเภอเชียงกลาง อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน อำเภอเมือง อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และอำเภอเชียงม่วน อำเภอเชียงคำพะเยา โดยเฉพาะในจังหวัดพะเยาถือว่าเป็นศูนย์กลางของชาวไทลื้อ โดยคิดคำนวณจากจำนวนประชากรไทยลื้อที่มีความหนาแน่นกว่าพื้นที่อื่น และการรักษาขนบธรรมเนียมไทยลื้อได้เป็นอย่างดี ชาวไทลื้อส่วนใหญ่ดำรงชีวิตด้วยการทำเกษตรกรรม ปลูกพืชผักบริโภคเอง จึงทำให้ชาวไทลื้อมักมีการตั้งถิ่นฐานใกล้กับสายน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อุดมสมบูรณ์ การดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อเป็นการดำรงชีวิตแบบไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม สังเกตได้จากการเก็บฝืนมาใช้ชาวไทลื้อล้วนเก็บเพียงกิ่งไม้ที่แห้งตายเท่านั้น วิถีชีวิตดังกล่าวสามารถพูดได้ว่าเป็นวิถีชีวิตในรูปแบบเฉพาะตน ทั้งการปลูกบ้านเรือน ที่เน้นการปลูกบ้านใต้ถุนสูง และมีการปลูกบ้านโดยใช้ระยะเวลาเพียง 1 วันเท่านั้น โดยการร่วมแรงร่วมใจของคนบ้านใกล้เคียงมาช่วยกันสร้างบ้านจนแล้วเสร็จ และทำการเลี้ยงอาหารกินหอมตอมม่วน ซึ่งคล้ายกับการขึ้นบ้านใหม่ของคนภาคกลาง การทอผ้าในรูปแบบชาวไทลื้อจะเป็นการทอผ้าเพื่อทำเครื่องแต่งกายที่มีความโดดเด่นเป็นอย่างยิ่ง เสื้อของผู้ชายจะเป็นเสื้อแบบแขนยาว และสวมทับด้วยเสื้อกั๊กที่ปกคลุมปลายอย่างประณีตสวยงาม ผู้หญิงจะสวมเสื้อแขนยาวที่เรียกว่า เสื้อปิด และนุ่งซิ่น ทั้งชายและหญิงต่างมีการโพกศีรษะ (รัตนพร เศรษฐกุล, 2527) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การแต่งกายแบบไทลื้อทั้งฝ่ายชายและหญิง (ชุดแต่งงานอีสาน, 2560)

ในพื้นที่ตำบลน้ำโจ้ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง คือ อีกหนึ่งพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้ออาศัยอยู่ โดยเฉพาะในพื้นที่บ้านแม่ปุง และบ้านฮ่องห้า ที่มีชาวไทลื้อได้อพยพมาอาศัยอยู่ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งยังมีขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมใกล้เคียงกับคนไทยภาคเหนือเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ยังมีประเพณี วัฒนธรรมตลอดวิถีชีวิตอย่างเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวไทลื้อต่างมีความสัมพันธ์กันทั้งในด้านนามธรรม และรูปธรรม โดยด้านนามธรรม มักเกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อ ตั้งแต่ผนวกกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนถึงค่านิยมพื้นฐานต่าง ๆ ส่วนทางด้านรูปธรรมเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรม เครื่องแต่งกาย สิ่งของเครื่องใช้ ซึ่งมีลักษณะที่โดดเด่นของชาวไทลื้อ (ศักราชฟ้าขาว, 2553)

ดังนั้น อัตลักษณ์ของชาวไทลื้อจึงเป็นเรื่องราวที่ผสมผสานระหว่างเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเองทั้ง เพลง ศิลปะ การแสดงประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อที่รูปแบบเฉพาะของชาวไทลื้อ จากการศึกษาข้างต้นจึงเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งแก่ผู้พบเห็น และได้ยินเรื่องราวซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการศึกษาและนำเสนอ ในเรื่องความเป็นมาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อีกทั้งสภาพปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ มากมายที่ทำให้วัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ต่างในพื้นที่ต่าง ๆ ได้มีการสูญหายไป หรือมีการปรับปรุงใหม่จนทำให้อัตลักษณ์ของวัฒนธรรมเหล่านั้นเริ่มเลือนลาง เสี่ยงต่อการสูญหาย (เกษม เพ็ญภิพจน์, 2559) จึงต้องมีการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ โดยสร้างเป็น แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ดังจะได้นำกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
2. เพื่อวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง
3. เพื่อเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อภิญา เพ็ญสกุล ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคำว่า อัตลักษณ์ ไว้ดังนี้ ในพจนานุกรมภาษาไทย อังกฤษ หรืออังกฤษ ไทย คำแปล ของ identity คือ คำว่า เอกลักษณ์ ซึ่งตรงกับความหมายของคำนี้ ในพจนานุกรม ภาษาอังกฤษ นั่นก็คือ สิ่งที่เป็นคุณสมบัติของคนหรือสิ่งหนึ่ง และมีนโยบายต่อไปว่า เป็นคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้น ที่ทำให้สิ่งนั้นโดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น ทว่าแนวโน้มทางทฤษฎี ยุคหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) นั้นมีวิธีคิดในการถอนความเชื่อในคุณสมบัติแก่นแกนของปัจเจกภาพ

ความเป็นปัจเจกกลายเป็นเรื่อง ของการนิยามความหมาย ซึ่งสามารถเลื่อนไหลเปลี่ยนไปตามบริบท มันมิได้หมายถึงคุณสมบัติ เฉพาะตัวอีกต่อไป คำว่า อัตลักษณ์ ดูจะเหมาะสมกว่า เอกลักษณ์ ในความหมายใหม่ของ identity (อภิญา เพ็ญพสุกุล, 2546)

ชลธิชา มาลาหอม ได้ให้ความหมายของอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะของ บุคคล สังคม ชุมชน หรือ ประเทศนั้น ๆ อาจรวมถึง เชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ท้องถิ่นและศาสนา ฯลฯ มีคุณลักษณะที่ไม่ทั่วไปหรือสากลกับสังคมอื่น ๆ หรือเป็นลักษณะที่ไม่เหมือนกับของคนอื่น ๆ เช่น หมู่บ้านนี้มีอัตลักษณ์ทางการจักสาน ใครได้ยิน ก็จำได้ทันทีโดยที่สังคมแต่ละสังคมนั้นจะมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นของตนเองซึ่งยุคสมัยนี้เป็นยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้อัตลักษณ์ของสังคมเปลี่ยนไปในรูปแบบที่ต่างกันออกไป โดยที่คำว่า อัตลักษณ์ นั้นยังมีความหมาย ซ้อนทับกับ คำว่า เอกลักษณ์ ซึ่งคำว่า เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีร่วมกัน โดยแบ่งประเภทของอัตลักษณ์ออกเป็น 2 ระดับด้วยกัน คือ อัตลักษณ์บุคคล (Personnel Identity) ซึ่งถือเป็นลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ๆ ว่ามีความเฉพาะและโดดเด่นอย่างไร และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) ก็เป็นลักษณะเฉพาะทางสังคมที่จะบ่งบอกได้ ว่าชุมชนหรือสังคมนั้น ๆ มีความโดดเด่นในด้านต่าง ๆ อย่างไร (ชลธิชา มาลาหอม, 2555)

จึงสรุปได้ว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงตัวตนว่าเป็นใคร อย่างไร อัตลักษณ์ที่แท้จริงจะอิงอยู่กับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สิทธิ ความเป็นมาทางสังคม ดั้งเดิมของชุมชน มีความรู้สึกว่าเป็นพวกเรา ที่แตกต่างจากพวกเขาในขณะเดียวกันก็สามารถสร้าง สานความสัมพันธ์กับสังคมอื่น อัตลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ไม่ได้เป็นผลผลิตของเชื้อชาติ วัฒนธรรม และไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่ อัตลักษณ์สามารถถูกสร้างขึ้นใหม่และมีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ที่มีกระบวนการสัมพันธ์กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป อัตลักษณ์ชุมชน อัตลักษณ์ชุมชนสอดคล้องกับสภาพ บริบททางนิเวศ ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน และสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ (1) ชาติพันธุ์ (2) การแต่งกาย (3) ความเชื่อถือ (4) อาหารการกิน (5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (6) ประเพณี

แนวคิดและทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรม

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นการแสดงออก และความสำนึกของบุคคล กลุ่มคนและชุมชนทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของตน โดยการแสดงออกเฉพาะตนนั้นเป็นการแสดงออกร่วมกันของชุมชน มีการสืบทอด มีความมั่นคงเป็นรากฐานอันสำคัญของชุมชน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอาจจะมีการปรับเปลี่ยนจากอิทธิพลต่าง ๆ แต่ยังคงเป็นลักษณะที่บ่งบอกได้ว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน

การส่งเสริมอัตลักษณ์ คือ เป็นกระบวนการในการปรับปรุงเพิ่มเติมประสิทธิภาพเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของคนที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การผลิตของในชุมชน รวมทั้งวิถีชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอีกทั้งเป็นการ ให้บริการแก่ประชาชนโดยให้คำปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นตลอดจนแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้ เขาได้รับความรู้นำไปปฏิบัติด้วยตัวของเขาเองจนสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ในอัตลักษณ์ทั้ง 5 ประเภท คือ (1) ทางชาติพันธุ์ (2) การแต่งกาย (3) การเชื่อถือ (4) อาหารการกิน (5) ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ (6) ประเพณี สำหรับการส่งเสริมอัตลักษณ์ด้านต่าง ๆ

การดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม การดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเกี่ยวเนื่องกับการที่ชุมชนได้รับ ผลกระทบจากความเจริญด้านเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เกิด การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุ และจิตใจ ส่งผลกระทบต่อผู้คนในชุมชนโดยทั่วไป และกลไกต่าง ๆ ปรับตัวตามไม่ทัน ตลอดถึงกระทบ ต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชน ทำให้ชุมชนสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก ในการดำรงอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมของตนเองให้คงอยู่ต่อไป

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural functionalism) ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Diffusionism) ทฤษฎีรูปแบบ ทางวัฒนธรรม (Configurationism) ทฤษฎีวัฒนธรรมและบุคลิกภาพ (Culture and Personality) การปรับปรนทาง วัฒนธรรม (Cultural assimilation) และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (Cultural Change) (ยศ สันติสมบัติ, 2551)

แนวคิดเกี่ยวกับโลกาภิวัตน์

โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระบบ โลก ที่มีทั้งคุณประโยชน์มหาศาล และโทษ อย่างมหันต์ เป็นการให้ความเหนือกว่าของประเทศที่มี ความเจริญในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง มีกลไกการค้า การลงทุน ตลอดถึงเครื่องมือ และเทคโนโลยีขั้นสูง รวมทั้งการบริหารจัดการ โดยใช้อิทธิพล ทางการเมืองผ่านกลไกต่าง ๆ ระหว่างประเทศ กดดันให้ประเทศด้อยพัฒนาที่มีอำนาจต่อรองน้อยเข้าสู่วงจร ของโลกาภิวัตน์ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม รวมถึงส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในภาพรวม ทำให้เกิด การปรับเปลี่ยนในด้านต่าง ๆ ตลอดถึงอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มคน ชุมชนต่าง ๆ เพื่อให้ตนเอง สามารถยืนอยู่ได้ในท่ามกลางกระแสของโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ (เกษม เพ็ญภักดี, 2559)

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกัน

การอยู่ร่วมกันของชุมชนต้องมีระเบียบกฎเกณฑ์แบบแผน มีการช่วยเหลือแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นต้น มนุษย์เป็นสัตว์สังคมไม่สามารถอยู่เพียงลำพังได้ ดังนั้นจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกัน มีวัฒนธรรม มีหน้าที่ มีการขัดเกลา เป็นต้น เพราะการอยู่ในสังคม ชุมชน ต้องอาศัยหลักการอยู่ร่วมกัน ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข เช่นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพูดจาอ่อนหวาน การช่วยเหลือชุมชน และการวางตนที่เหมาะสม (เมธา หริมเทพาธิป, 2563)

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง

กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อเป็นชนกลุ่มน้อยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีถิ่นกำเนิดเดิมในสิบสอง ปันนา ซึ่งปัจจุบันอยู่ในมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของประเทศจีน พวกเขามีเอกลักษณ์โดดเด่นทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ความเป็นมาของชาติไทลื้อ

ในอดีตชาวไทลื้อมีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เมืองลือหลวง ก่อนจะย้ายมายังลุ่มแม่น้ำโขงในเขตสิบสองปันนา ในปัจจุบัน อาณาจักรไทลื้อก่อตั้งขึ้นในราวศตวรรษที่ 12 โดย เจ้าเจียงหาญ ได้รวบรวมหัวเมืองต่าง ๆ และตั้งเป็น อาณาจักรแจ๋ลื้อ โดยมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่ หอคำเชียงรุ่ง ที่มาของ สิบสองปันนา ในสมัยเจ้าอินเมืองได้มีการแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 12 หัวเมือง โดยแต่ละหัวเมืองมีที่นาขนาด 1,000 หาบข้าว จึงเป็นที่มาของชื่อสิบสองปันนาซึ่งต่อมาเพี้ยนเสียงเป็น สิบสองปันนา การอพยพและกระจายตัว ชาวไทลื้อ มีการอพยพและถูกกวาดต้อนไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 1 และรัชกาลที่ 5 แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ ทำให้ชาวไทลื้อกระจายตัวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ในประเทศไทย เช่น น่าน แพร่ พะเยา ลำปาง และเชียงราย รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอย่าง พม่า ลาว และเวียดนาม

ตำนานกำเนิดชาวไทลื้อ ตำนานสำคัญของชาวไทลื้อมี 2 เรื่องหลัก ได้แก่ (1) ตำนานปู่สังคะสา ย่าสังคะลี ตำนานนี้กล่าวถึงต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์ โดยเล่าเรื่องของปู่สังคะสาและย่าสังคะลีที่เป็นมนุษย์คู่แรกของโลกที่ลงมาสร้างเผ่าพันธุ์มนุษย์ มีหลายสำนวนที่เล่าถึงการที่ทั้งสองได้พบกันและใช้สติปัญญาในการตอบคำถามปริศนาจนได้ครองคู่กัน (2) ตำนานข้าสีแสนหมอนม้า ตำนานนี้เล่าถึงกลุ่มชนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในดินแดนสิบสองปันนาก่อนที่ชาวไทลื้อจะอพยพมา ผู้ปกครองของชนกลุ่มนี้มีอิทธิฤทธิ์มาก ชาวไทลื้อ จึงต้องใช้อุบายต่าง ๆ เพื่อลบล้างอำนาจและตั้งถิ่นฐานขึ้นมาใหม่ ตำนานนี้แสดงให้เห็นถึงการยอมรับและเคารพกลุ่มชนดั้งเดิม ซึ่งสะท้อนผ่านประเพณีการบูชาผีเสื้อเมืองที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

ไทลื้อสิบสองปันนาและเมืองสำคัญ สิบสองปันนาเป็นอาณาจักรที่รุ่งเรืองมานานหลายศตวรรษ โดยประกอบด้วยเมืองใหญ่ 12 เมือง ซึ่งมีสถานะเป็นประเทศราชของจีนแต่บางช่วงก็อยู่ใต้อำนาจของพม่า และล้านนาด้วยจึงถูกเรียกว่า เมืองสามฝั่งฟ้า เมืองสำคัญ ๆ ในสิบสองปันนา ได้แก่ เมืองเชียงรุ่ง เป็นเมืองหลวงและศูนย์กลางการปกครองของอาณาจักร เมืองหลวง, เมืองแจ๋, เมืองฮาย แต่ละเมืองมีตำนาน และความเป็นมาที่น่าสนใจ โดยมักเกี่ยวข้องกับวีรบุรุษ การปราบสิ่งชั่วร้าย และการต่อสู้แย่งชิงที่ดิน เมืองพง เมืองล่า เมืองพงเคยเป็นถิ่นของเผ่าขมุ ส่วนเมืองล่าเป็นเมืองการค้าที่สำคัญและมีชื่อเสียงด้านการปลูกชา ปัจจุบันชาวไทลื้ออาศัยอยู่ในหลายประเทศ ได้แก่ จีน (สิบสองปันนา) พม่า (รัฐฉาน) ลาว เวียดนาม และในประเทศไทย โดยเฉพาะภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดลำปาง (อำเภอเมือง, อำเภอแม่ทะ), เชียงราย, น่าน และพะเยา

ลักษณะทางกายภาพ มีรูปร่างสันหัด ผิวค่อนข้างขาว ภาษา มีภาษาพูดและภาษาเขียน เป็นของตนเอง จัดอยู่ในตระกูลภาษาไท (ไต) มีสำเนียงและคำศัพท์บางคำที่แตกต่างจากภาษาไทยวน (ภาษาล้านนาภาคเหนือ) การแต่งกาย ผู้ชายสวมเสื้อหม้อห้อมสีดำหรือคราม มีแถบผ้าหลากสีประดับ กางเกง เป็นกางเกงกันลึก ผู้หญิงสวม เสื้อปิด ซึ่งเป็นเสื้อแขนยาวเข้ารูป เอวลอย มีสาบเสื้อเฉียงและประดับด้วย กระดุมเล็ก ๆ สวม ชิ่นไทลื้อ ที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ อาหาร นิยมบริโภค ข้าวเหนียว เป็นหลัก อาหาร ส่วนใหญ่เป็นแกงผักและพืชพรรณธรรมชาติ มักปรุงด้วยพริกแกงและน้ำปู ศาสนาและความเชื่อ นับถือพุทธ ศาสนาควบคู่ไปกับความเชื่อเรื่องผี โดยเฉพาะ ผีบ้านผีเรือน และ ผีเสื้อเมือง ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมที่ผูกพัน กับชุมชนอย่างใกล้ชิด (จุฑามาศ สนกก, 2567)

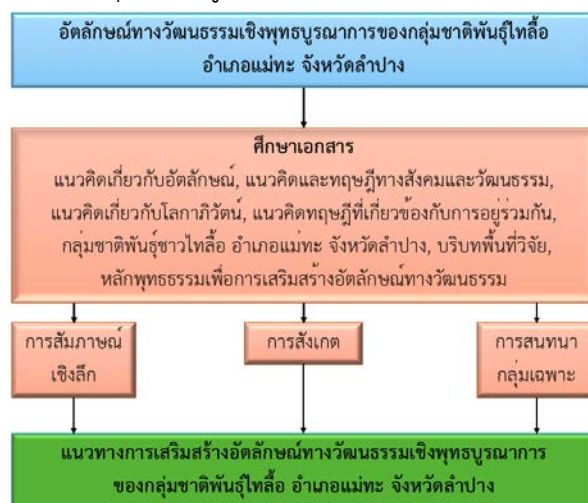

บริบทพื้นที่วิจัย

อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ชุมชนไทลื้อตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ บ้านแม่ปุง และ บ้านฮ้องห้า ตำบลน้ำโจ้ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นที่ราบสูงและมีภูเขาล้อมรอบ ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม ภาษา แม้จะเรียกตนเองว่า ลื้อ แต่ภาษาที่ใช้ในบ้านกล้วนนี้มีความคล้ายคลึงกับ ภาษาไทยอง มาก และภาษาไทลื้อยังมีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยกลางและภาษาไทยเหนือ ชาวไทลื้อจะใช้ภาษาของตนเองพูดคุยกันภายในกลุ่ม แต่ก็ปรับตัวหันมาใช้ภาษาไทยเหนือและไทยกลางมากขึ้นตามสภาพสังคมปัจจุบัน ความเชื่อ ชาวไทลื้อในพื้นที่นี้ยอมรับกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองว่าเป็น คนลื้อ และมีความรักพวกพ้องเป็นอย่างมาก หากสมาชิกในชุมชนถูกดูถูกหรือได้รับความเดือดร้อน พวกเขาจะรวมตัวกันต่อต้าน ซึ่งเป็นผลมาจากทัศนคติเชิงลบของคนพื้นเมืองบางกลุ่มในอดีตที่เคยมองชาวไทลื้อในเชิงดูถูกเหยียดหยาม วิถีชีวิต ชาวไทลื้อเป็นคนรักสงบ ชยัน อดทน และมีธยัสถ์ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อาหารหลัก คือ ข้าวเหนียวและพืชผักท้องถิ่น ซึ่งเป็นลักษณะที่คล้ายคลึงกับคนไทยภาคเหนือทั่วไป อาชีพและเศรษฐกิจ ชาวไทลื้อในอำเภอแม่ทะมีการปรับตัวทางเศรษฐกิจจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่ระบบทุนนิยม โดยเริ่มจากการสะสมทุนจากอาชีพเกษตรกรรม เช่น การทำไร่ยาสูบ กระเทียม และถั่วต่าง ๆ จนสามารถนำไปลงทุนในการค้าขายได้ เกษตรกรรม ยังคงเป็นอาชีพหลัก โดยเฉพาะการทำนาข้าวเหนียวในพื้นที่ชลประทานและน่าน้ำฟ้า นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชหลังนาเพื่อเป็นรายได้เสริม ค้าขาย เริ่มต้นราวปี พ.ศ. 2526 โดยอาศัยทุนจากการเกษตร ชี้อรรถยนต์เพื่อใช้ในการค้าขายและขนส่งสินค้า ซึ่งมีการลงทุนร่วมกันในเครือญาติและมีการแข่งขันตามกลไกตลาด รับจ้าง ชาวไทลื้อบางส่วนทำงานเป็นกรรมกรในโรงงานอุตสาหกรรม และรับจ้างทำงานโยธา (ประจักษ์ รักพงษ์, 2535) โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีที่ดินทำกินหรือมีน้อยการผสมผสานอาชีพเหล่านี้ทำให้สภาพเศรษฐกิจของชาวไทลื้อในตำบลน้ำโจ้ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด แต่การใช้จ่ายเงินที่ฟุ่มเฟือยกับการตกแต่งรถยนต์ก็เป็นข้อสังเกตที่อาจส่งผลกระทบต่อ การขยายตัวทางธุรกิจในอนาคตได้ (เทศบาลตำบลน้ำโจ้, 2563)

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ กลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในพื้นที่ บ้านแม่ปุง และบ้านฮ่องห้า ตำบลน้ำใจ ในเขตอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยมี ประชากร คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 20 รูป/คน แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มพระภิกษุ	จำนวน 2 รูป
กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่	จำนวน 7 คน
กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มผู้นำศาสนพิธีกรรมทางศาสนา	จำนวน 1 คน
กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มประชาชนทั่วไปชาวไทลื้อในพื้นที่	จำนวน 2 คน
กลุ่มที่ 5 คือ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา	จำนวน 5 คน
กลุ่มที่ 6 คือ กลุ่มตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	จำนวน 3 รูป/คน

โดยใช้เทคนิคการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามเกณฑ์ (Criterion) ที่กำหนดดังนี้

- (1) เป็นผู้ที่มีสติสัมปชัญญะครบถ้วนไม่จำกัดเพศและระดับการศึกษา
- (2) มีความสนใจและมีความพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมและยินยอมให้ข้อมูล
- (3) มีชื่อทะเบียนบ้านอยู่ใน ตำบลท่าผา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 4 ชนิด ได้แก่ 1) การศึกษาเชิงเอกสาร 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ 4) แบบสังเกต ได้ทำการรวบรวมข้อมูล ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้การติดตามเนื้อหา (Content Analysis) ตามกรอบแนววิจัย ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) ผู้วิจัยยืนยันความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษาและบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาตรวจสอบและรับรองความถูกต้อง โดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วงหรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งการตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ ของข้อมูลนี้ผู้วิจัยใช้กับข้อมูลเบื้องต้น และข้อมูลที่เป็นส่วนผู้วิจัยได้ตีความแล้ว

ผลการวิจัย

1. ศึกษาประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปางพบว่า ชาวไทลื้อมีถิ่นฐานเดิมในสิบสองปันนา ประเทศจีน และได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน

ในภาคเหนือของไทยหลายยุคสมัย สำหรับชุมชนไทลื้อในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีจุดเริ่มต้นจากการอพยพจากตำบลกล้วยแพะมาตั้งรกรากที่บ้านแม่ปุงและขยายเป็นบ้านฮ่องห้าในปัจจุบัน ชาวไทลื้อในพื้นที่นี้ยึดมั่นในอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง โดยมีวิถีชีวิตเรียบง่ายและเน้นระบบครอบครัวเครือญาติ อาชีพดั้งเดิมที่สำคัญได้แก่ การทำไร่นา การตีเหล็ก และการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ การกินอยู่

เน้นข้าวเหนียวเป็นหลัก และมีอาหารเฉพาะถิ่นหลายอย่าง ความเชื่อผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา และการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งแสดงออกผ่านประเพณีสำคัญ เช่น การพ่อนผีผด พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ ผู้นำชุมชนและเทศบาลตำบลน้ำโจ้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษา การแต่งกาย และประเพณีเหล่านี้ โดยมีการจัดงานสืบสานวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้คงอยู่กับคนรุ่นหลัง

2. วิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ชาวไทลื้อในอำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง เสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โดยผสมผสานวิถีดั้งเดิมเข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนไป พวกเขายังคงรักษาภาษาไทลื้อเพื่อสื่อสารกันภายในชุมชน พร้อมทั้งสืบทอดประเพณีการบริโภคข้าวเหนียวและอาหารท้องถิ่น ควบคู่ไปกับการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ เช่น เสื้อผ้า และ เต๋ว 3 ดอก ระบบเครือญาติที่เหนียวแน่นยังคงเป็นรากฐานสำคัญของชุมชน ด้านความเชื่อ ชาวไทลื้อนับถือพุทธศาสนาและผีบรรพบุรุษควบคู่กันไป โดยมีประเพณีอย่าง การพ่อนผีผด และการทำบุญในวันสำคัญทางศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ในปัจจุบันพวกเขาปรับตัวทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมเป็นการค้าขายและรับจ้าง แต่ยังคงรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ และยังได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายไทลื้อในจังหวัดอื่น รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น โครงการ สืบฮีตตามฮอยร้อยใจไทลื้อ เพื่อสืบสานและส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

3. เสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ในการเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง ให้มีความยั่งยืนและชัดเจนโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับวิถีดั้งเดิม ภาษา ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ภาษาไทลื้อในกลุ่มเยาวชน โดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และจัดทำสื่อการสอนสองภาษา เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ การแต่งกาย รมรงค์ให้สวมใส่ชุดไทลื้อในโอกาสสำคัญและจัดแฟชั่นโชว์เพื่อดึงดูดคนรุ่นใหม่ และเพิ่มมูลค่าทางการค้า อาหาร จัดเทศกาลอาหารไทลื้อเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมการกินที่เน้นสุขภาพดี ความเชื่อ จัดเวทีเสวนาเพื่อเชื่อมโยงความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผีบรรพบุรุษเข้ากับหลักความกตัญญูในพุทธศาสนา ประเพณี ฟั่นฟูและบันทึกละเล่นที่กำลังจะเลือนหาย และจัดกิจกรรมที่มีการมีส่วนร่วมของคนทุกวัย กลไกการขับเคลื่อน จัดตั้ง สภาวัฒนธรรมไทลื้อแม่ทะ โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงาน หลักพุทธธรรม นำหลักธรรมสำคัญ เช่น ศีล 5, สังคหวัตถุ 4, สาราณียธรรม 6, พรหมวิหาร 4 และ ขรวาสาธรรม 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการบริหารชุมชน เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุข สามัคคี และเข้มแข็ง

ตารางที่ 1 แสดงแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะนัง จังหวัดลำปาง

แนวทาง	วิธีทำ
หลักพุทธธรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้	เบญจศีลเบญจธรรม, สังคหวัตถุ 4, สาราณียธรรม 6, พรหมวิหาร 4, ขรวาสาธรรม 4

แนวทาง	วิธีทำ
กลไกและแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น	จัดตั้งสภาวัฒนธรรมไทลื้อแม่ทะ
การสร้างความรู้ภูมิใจในความเป็นไทลื้อ	ปลูกฝังความรักและความภาคภูมิใจ - ภาษา - การแต่งกาย - อาหาร
ด้านธรรมเนียมประเพณี	ฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานประเพณีที่กำลังจะเลือนหาย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกวัย
ด้านความเชื่อและพิธีกรรม ด้านวิถีชีวิต	เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ด้านวิถีชีวิต	ส่งเสริมวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและเป็นสุขตามแนวทางพุทธศาสนา ยึดหลักธรรมต่างๆ เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้ว่าด้วยการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการของชาวไทลื้อ อำเภอมะเทะ จังหวัดลำปาง สามารถสรุปได้ดังนี้ หลักพุทธธรรมที่ควรนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างสังคมที่สงบสุข

สามัคคี และเข้มแข็ง ควรนำหลักธรรมสำคัญมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและบริหารชุมชน ได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรม เป็นพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่ดีงาม สังคหวัตถุ 4 หลักการสร้างความสัมพันธ์และสามัคคี ในชุมชน สาราณียธรรม 6 ธรรมะที่สร้างความปรองดองและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พรหมวิหาร 4 หลักธรรมสำหรับผู้นำและผู้ใหญ่ในชุมชน ขรവാสนธรรม 4 หลักการสร้างครอบครัวที่อบอุ่น และมั่นคง กลไกและแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น จัดตั้ง สภาวัฒนธรรมไทลื้อแม่ทะ ให้เป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน โดยมีตัวแทนจากทุกภาคส่วนเข้ามาวางแผนและดำเนินงานร่วมกัน เพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมอัตลักษณ์ในทุกมิติอย่างเป็นระบบ การสร้างความภูมิใจในความเป็นไทลื้อ ปลูกฝังความรักและความภาคภูมิใจในรากเหง้าของตนเองผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ภาษา จัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ภาษาไทลื้อในกลุ่มเยาวชน โดยให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอด และจัดทำสื่อการสอนสองภาษา การแต่งกาย วรรณคดีให้สวมใส่ชุดไทลื้อในโอกาสสำคัญ และจัดแพชั่นโชว์เพื่อสร้างความน่าสนใจและเพิ่มมูลค่าทางการค้าอาหาร จัดเทศกาลอาหารไทลื้อเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมการกินที่เป็นเอกลักษณ์ ด้านธรรมเนียมประเพณี ดำเนินการฟื้นฟู อนุรักษ์ และสืบสานประเพณีที่กำลังจะเลือนหาย โดยเน้นการ บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนทุกวัย เพื่อให้ประเพณีดำรงอยู่และได้รับการสืบทอดต่อไป ด้านความเชื่อและพิธีกรรม สร้างความเข้าใจที่เชื่อมโยงระหว่างความเชื่อดั้งเดิมในการนับถือผีบรรพบุรุษเข้ากับหลักความกตัญญูในพระพุทธศาสนา โดยอาจจัดเวทีเสวนาเพื่อให้ความเชื่อดั้งเดิมและหลักพุทธธรรมสามารถดำเนินควบคู่กันไปได้อย่างกลมกลืนด้านวิถีชีวิต ส่งเสริมวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและเป็นสุขตามแนวทางพุทธศาสนา โดยยึดหลักธรรมต่างๆ เป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับชุมชน เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง แนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาวัตถุความเป็นมาและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง พบว่า อัตลักษณ์ของชาวไทลื้อในอำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง เริ่มจากการอพยพจากสิบสองปันนาเข้ามาสู่ประเทศไทยในแต่ละสมัย และได้มีการกระจายกันอยู่ทั่วจังหวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือ โดยเฉพาะ บ้านปุง และบ้านฮ่องท่า ตำบลน้ำใจ อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ชาวไทลื้อต่างมีพื้นฐานความเชื่อในการนับถือผีบรรพบุรุษผสมกับการนับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาทจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทลื้อ จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน) (2565) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ พบว่า ชาวไทลื้อต่างมีส่งเสริมประเพณีดั้งเดิมกับกับพระพุทธศาสนาที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันซึ่งมีการจัดพิธีกรรมต่าง ๆ ล้วนได้มีการนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาอยู่เสมอ (พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน), 2565) กลุ่มคนไทลื้อในพื้นที่ ดังกล่าวความถนัดในอาชีพเกษตรกรรม ทอผ้า และการตีเหล็กเพื่อทำเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งการบริโภคอาหารที่เน้นพืชผักสวนครัว

และพืชไร่ต่าง ๆ ที่ได้ปลูกด้วยตนเอง เมื่อเวลาผ่านไปได้มีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตภายนอกที่มีความเจริญรุ่งเรืองกว่า จึงทำให้เห็นความเป็นไทลื้อในแบบของอำเภอแม่ทะที่มีการผสมผสานกับวิถีชีวิตของคนล้านนาได้อย่างลงตัว

2. จากการวิเคราะห์การเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า การเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อแม่ทะ ล้วนมีการอนุวัติความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยการเชื่อมโยงพิธีกรรมต่าง ๆ เข้ากับหลักธรรมทั้งความกตัญญูกตเวที ต่อผู้มีพระคุณอย่างเช่นผิบรรพบุรุษ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการปรับตัวเข้ากับสังคมปัจจุบัน เช่น การปรับตัวจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาเป็นค้าขายและรับจ้างในพื้นที่ต่าง ๆ ส่งผลให้ความเป็นอยู่ของชาวไทลื้อมีการพัฒนาที่ดีขึ้น ซึ่งสวนทางกับวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ได้รับผลกระทบเป็นอย่างมาก เช่น อาชีพดั้งเดิมที่มีความปรับเปลี่ยนไป จนถึงขั้นเกือบสูญหาย จากผลกระทบดังกล่าวส่งผลให้ชาวไทลื้อให้ความสำคัญในการรักษาขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมของตนเองจนทำให้เกิดการฟื้นฟูวัฒนธรรมขึ้น ทั้งในพื้นที่อำเภอแม่ทะ และพื้นที่ต่าง ๆ ของชุมชนไทลื้ออย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ ญัฐกานต์ บุญยืน (2568) ได้ศึกษาเรื่องอัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ พบว่า ถึงแม้โลกาภิวัตน์จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม ทว่าอัตลักษณ์ก็ยังสามารถดำรงอยู่ได้ถ้ามีการศึกษาและต่อยอดเรื่องขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ผ่านการศึกษา

3. จากการศึกษาเสนอแนวทางการเสริมสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า การเสริมสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทลื้อในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง เป็นกระบวนการที่ระบียบแบบแผนและความกลมกลืน ซึ่งนอกจากการเสริมสร้างอัตลักษณ์ดั้งเดิมแล้ว ยังมีการบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ทั้งเรื่องความกตัญญูกตเวที และหลักธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะศีล 5 เพื่อความไม่เบียดเบียน ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ อีกทั้งหลักฆราวาสธรรมจากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานิกร ปลัดสังข์ (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องการรักษาศีล 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศีล 5 ในจังหวัดขอนแก่น และ พระใบฎีกาสุภัทร์ ปภสสโร ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความสำคัญของหลักฆราวาสธรรม 4 ในการเสริมสร้างสันติสุขสู่ชุมชนตำบลหนองแสง อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม (พระใบฎีกาสุภัทร์ ปภสสโร, 2562) นอกจากนี้ การปรับตัวทางเศรษฐกิจจากเกษตรกรรมเป็นการค้าขายและรับจ้าง ยังเป็นแรงผลักดันให้เกิดการ ฟื้นฟูและสร้างมูลค่า ให้กับวัฒนธรรมดั้งเดิม เช่น การอนุรักษ์ การทอผ้า และปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างอัตลักษณ์นี้คือการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่นและเครือข่ายไทลื้ออื่น ๆ ผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมการสืบสานวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง

สรุป

ชาวไทลื้อในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ซึ่งมีถิ่นฐานเดิมจากสิบสองปันนา ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นไว้ได้อย่างเข้มแข็ง ข้อค้นพบสำคัญที่สุด คือ อัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ

เป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพุทธศาสนาและการนับถือผีบรรพบุรุษ ซึ่งสะท้อนผ่านวิถีชีวิต ประเพณี ภาษา การแต่งกาย และการทอผ้า แม้จะปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจสมัยใหม่ แต่ชุมชนยังคงสืบสาน วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้ดี โดยมีผู้นำท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญ แนวทางการสร้างความยั่งยืนที่สำคัญคือ การบูรณา การหลักพุทธธรรมเข้ากับวิถีดั้งเดิม และเสนอให้จัดตั้ง “สภาวัฒนธรรมไทลื้อแม่ทะ” เพื่อขับเคลื่อน การอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรบรรจุหลักสูตรไทลื้อศึกษา ในโรงเรียนเพื่ออนุรักษ์ภาษาและภูมิปัญญา
- 2) ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณและบุคลากรเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชนไทลื้อ โดยเน้น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น
- 3) ควรจัดตั้งกองทุนวัฒนธรรมชุมชนไทลื้อเพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และสืบสานประเพณีที่กำลังจะเลือนหาย

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

- 1) จัดตั้งสภาวัฒนธรรมไทลื้อแม่ทะ เพื่อเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรม โดยมี ตัวแทนจากทุกภาคส่วนในชุมชน
- 2) เชื่อมโยงความเชื่อเข้ากับพุทธศาสนา จัดเวทีเสวนาเพื่อให้ผู้เฒ่าผู้รู้และพระสงฆ์ร่วมกันอธิบาย ความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษให้สอดคล้องกับหลักคำสอนในพุทธศาสนา เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในหมู่คนรุ่นใหม่
- 3) พัฒนาสื่อการเรียนรู้ นำข้อมูลวิจัยไปจัดทำสื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น หนังสือ สารคดี และสื่อ ดิจิทัล เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทลื้อให้เข้าถึงได้ง่ายและกว้างขวางขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นการนำทุนทางวัฒนธรรมไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 2) ควรมีการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ต่ออัตลักษณ์ของชาวไทลื้อ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน
- 3) ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในภาคเหนือที่มีการผสมผสานระหว่างพุทธ ศาสนากับความเชื่อดั้งเดิม

เอกสารอ้างอิง

- เกษม เพ็ญภินันท์. (2552). ความโกลาหลของวัฒนธรรมศึกษา ยกเครื่องวัฒนธรรมศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ มานุษยวิทยาสรินธร.
- จุฑามาศ สอนกนก และ พิเชษ อนุกุล. (4 ตุลาคม 2567). ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไท ลื้อ. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2568, จาก https://ethnicedb.sac.or.th/research_detail.php?id=54

- ชลธิชา มาลาหอม. (2555). อัตลักษณ์ชุมชนรากฐานสู่การศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 9(1), 16.
- ชัชฎาวรรณ แก้วทะพยา. (12 มกราคม 2566). *ไทลื้อ*. สืบค้นเมื่อ 10 สิงหาคม 2567, จาก <https://www.sac.or.th/main/>
- ชุดแต่งงานอีสาน. (30 มิถุนายน 2560). *ไทลื้อ*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.pinterest.com/pin/607071224753036768/>
- ณัฐกานต์ บุญยืน, ดวงใจ บุญโยง และ พิษญา ศรีพรรณ. (2568). อัตลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์. *วารสารกวีวันพะเยา*, 2(1), 17-27.
- เทศบาลตำบลน้ำโจ้. (5 ธันวาคม 2563). *ข้อมูลทั่วไป*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2568, จาก <http://www.namjo-lp.go.th/>
- ประชัน รักพงษ์. (2535). *การศึกษาหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดลำปาง* (รายงานการวิจัย). ลำปาง: ศูนย์วัฒนธรรม.
- พระครูวิจิตรพิพัฒนโกศล (สุเวศน์ หอมนาน) และคณะ. (2565). รูปแบบการส่งเสริมประเพณีทางพระพุทธศาสนาของชาวไทลื้อ. *วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ*, 7(2), 366-382.
- พระใบฎีกาสุภัทร์ ปภสสร. (2562). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความสำคัญของหลักมราชาวาสธรรม 4 ในการเสริมสร้างสันติสุขสู่ชุมชนตำบลหนองแสง อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานิกุล ปลัดสังข์. (2562). *การรักษาศิลป 5 กับการสร้างสันติสุขในสังคมไทยให้ยั่งยืน กรณีศึกษาหมู่บ้านรักษาศิลป 5 ในจังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เมธา หริมเทพาธิป. (10 พฤศจิกายน 2563). *ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ (Structural-Functionalism Theory)*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2568, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/>
- ยศ สันตสมบัติ. (2551). *อำนาจ พื้นที่ และอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์: การเมืองวัฒนธรรมของรัฐชาติในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- รัตนพร เศรษฐกุล. (2527). *การสำรวจทางชาติพันธุ์ของชนเผ่าไทในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำปิง จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยพายัพ.
- ศักราช พ้าขาว. (2553). *การปรับเปลี่ยนและการดำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน* (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- สมบัติ วงศ์กำแหง. (2561). *กระบวนการสร้างนิตินิยมชุมชนต้นแบบเพื่อเสริมสร้างตำบลสันติสุข: ศึกษากรณีตำบลสวาย อำเภอลำปำ จังหวัดศรีสะเกษ* (ดุขนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุขนิพนธ์บัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา.